

Enota časti in ponosa

Slavna je bojna pot Prve slovenske proletarske udarne brigade »Toneta Tomšiča«. Že njeno ime pove, da je bila to naša prva ustanovljena brigada in da je s poimenovanjem po predanem revolucionarju samo še bolj poudarjeno njeno revolucionarno poslanstvo in da so njeni cilji v idealih, za katere se je Tone Tomšič tako neustrašno boril.

Ze dan po smrti Toneta Tomšiča je glavni štab slovenskih partizanskih čet izdal odredbo o ustanovitvi Prvega udarnega bataljona Toneta Tomšiča. 16. julija 1942 pa je bila v vasi Česta na Kočevskem dokončno formirana I. proletarska udarna brigada Tone Tomšič. Ta brigada si je hitro pridobila sloves politično in vojaško izredno močne enote, kot tako so jo cenili tudi sovražniki. Ena glavnih lastnosti tomšičevcev je bila, da so se znali tudi v najhujših časih pošaliti in ustvariti vedro razpoloženje. To je vedno dvignilo borbena morala, ustvarjalo je med borci tovariške odnose. Kot vse partizanske enote, so tudi tomšičevci imeli izvrstne stike z ljudstvom. Ljudje so jih cenili in jih imeli radi, kaj kmalu so o njih tudi peči. Tomšičeva brigada je šla skozi najhujše boje v Sloveniji, borili pa so se tudi na Hrvaškem. V roški ofenzivi so prebili obroč in postavili na laž sovražnikovo propagando, češ da so partizanske čete uničene. Skupaj s hrvaškimi se je Tomšičeva brigada borila v okolici Bukovice v začetku 1943, nato pa je skupaj z vsemi slovenskimi partizanskimi brigadami preplavila Suho krajino. Sodelovala je v znameniti bitki in Jelenovem žlebu, kjer so dosegli pomembno zmago in ustavili italijansko protiofenzivo. 2. julija 1943 je Tomšičeva brigada postala sestavni del 14. divizije. Za tomšičevce ni bilo počitka. Njihova pot je vodila iz bitke v bitko, iz zmage v zmago, vse do maja 1945, ko so razbili 104. lovsko divizijo. Štiriletne boje so zaključili z razbijanjem ustašev, ki so se skozi Mežiško dolino želeli prebiti v Avstrijo.

Proslavljeno ime brigade je enota obdržala tudi v mirnem času in ga nosi še sedaj po štiridesetih letih od ustanovitve. Skozi njene vrste se je v svobodi vrstilo sedemintrideset generacij mladih vojakov. Na tisoče fantov iz vseh delov Jugoslavije je s ponosom v njej odslužilo kadrovski rok in prevzelo svečla izročila svojih predhodnikov. O tem, kako enota nadaljuje in prenaša tradicije nekdanje brigade, smo lahko zvedeli in videli v vojašnici »Borisa Kidriča« v Ljubljani. V razgovoru s poveljnikom enote Jovom Uzelcem in sekretarjem komiteja ZK enote, Slobodanom Lukičem, smo bili seznanjeni, da enota vzdržuje redne stike z brigadnim odborom preživelih borcev brigade in da jim je ta v veliko pomoč pri ohranjanju njenih tradicij.

Mladi vojaki so že ob nastopu služenja vojaškega roka ob vojaških svečanostih seznanjeni s tradicijo enote, njenimi nalogami in cilji. Ob tej priložnosti jih seznanijo z njenimi odlikovanji in razvijejo brigadno bojno zastavo. Pred svečano zaprisego imajo običaj, da starešine v pogovoru seznanijo mlade vojake, kdaj je bila brigada ustanovljena, o političnih in vojnih razmerah ob ustanovitvi, z njeno borbene potjo in njenimi pomembnejšimi bitkami, vse to pa povežejo z ogledom spominske sobe, v kateri hranijo zgodovinske dokumente, listine o pohvalah in odlikovanjih, odlikovanja, predmete in primerke orožja. Posebno obsežno in bogato je fotografsko gradivo, razstavljeno v izložbenih panojih. Tovariš Lukič je s ponosom povedal, da je oblikovanje in celotna tehnična izvedba ureditve spominske sobe delo samih vojakov in starešin ob svetovanju preživelih borcev.

»Prenašanje tradicij brigade je sestavni del našega programa politične vzgoje, ki je zlasti poudarjeno pred proslavami obletnic brigade. V tem času se vrstijo predavanja vojaških starešin, pogovori z narodnimi heroji in preživeli borci. Pogosto nas obiščejo Stane Semič-Daki, Jože Boldan-Silni, Albina Mali, Viktor Cvelbar, Ivan Lokošek-Jan in drugi«, je pripovedoval tovariš Lukič, dopolnil pa ga je poveljnik Uzelac:

»Za razvoj vojaške in politične zavesti je pri mladih vojakih zelo pomembno, da na poljuden in neposreden način zvedo, kakšna in katere so bila tista dejanja borcev, za katere so bili kasneje proglašeni za narodne heroje. Povedati moram, da so ta pripovedovanja za vojake zelo zanimiva in da so takšni pogovori zanje vsakokrat doživetje.« V veliko čast in ponos je enoti čestitka Vrhovnega komandanta oboroženih sil SFRJ Josipa Broza-Tita ob 35-letnici ustanovitve brigade, v kateri je med

TONE TOMŠIČ – SIMBOL SLOVENSKEGA NARODNO-OSVOBODILNEGA BOJA

Enota nosi ime po legendarnem narodnem heroju Tonetu Tomšiču. Vse njegovo kratko življenje je bilo prežeto z revolucionarnim delom. Leta 1928 je z osemnajstimi leti postal član SKOJ, leta 1930 pa član KPJ. Vsepovsod, kjer je delal, je širil revolucionarni duh in življenjski optimizem. Zaradi njegovega komunističnega delovanja (obnavljal je partijske organizacije) so ga večkrat prijel in zaprl. Leta 1932 so ga pred sodiščem za zaščito države obsodili na 18 mesecev zapor; prestajal ga je v kaznilnici v Sremski Mitrovici. Tudi tu je nadaljeval partijsko delo, njegov prispevek k formiranju enotnega kolektiva političnih zapornikov je bil izredno velik. Tone Tomšič je bil aktiven tudi v študentskem naprednem gibanju (študiral je pravo), zaradi česar je bil leta 1934 nepreklicno izključen z ljubljanske univerze. Leta 1935 je bil ponovno zaprt v Sremski Mitrovici, tokrat za 2 leti in pol.

Kot eden najposobnejših in najbolj agilnih slovenskih komunistov je Tone Tomšič že zelo zgodaj spoznal potrebo po povezovanju vseh naprednih sil. Tako je svoje delo usmeril v razvoj slovenskega narodno-frontovskega gibanja. Leta 1938 je postal organizacijski sekretar CK KPS, kar je ostal do svoje smrti. Vse svoje delo je posvetil krepitvi partijske tehnike. Prevzemal je tudi pomembne naloge, ki mu jih je zaupal CK KPJ.

Tone Tomšič se je v času okupacije takoj lotil organiziranja vstaje v Sloveniji. Deloval je globoko v ilegali, kljub temu pa so ga agenti gestapa odkrili in ga skupaj z ženo Vido aretirali 20. decembra 1941. Ker so vedeli, koga imajo v rokah, so ga zveržnisko mučili, kar pa je Tone Tomšič junaško vzdržal.

Žal so vsi napori CK KPS in VOS, da bi Tomšiča osvobodili, ostali brez uspeha. 16. maja 1942 ga je vojni sodišče obsodilo na smrt. Obsodbo so izvršili 21. maja v zloglasni Gražozni jami.

S svoje smrtjo je postal Tone Tomšič simbol slovenskega narodnoosvobodilnega boja. Za narodnega heroja so ga proglasili 25. oktobra 1943. leta.

drugim zapisano: Prva slovenska proletarska brigada Tone Tomšič je delovala v težkih in zapletnih vojnih pogojih. V številnih bitkah, ki jih je brigada vodila proti okupatorju in domačim izdajalcem, so njeni borci in starešine pokazali izredno hrabrost, odpornost in vzdržljivost. Pomemben prispevek je brigada prispevala k razvijanju bratstva in enotnosti, krepitvi in širjenju narodnoosvobodilnega gibanja v vseh krajih, v katerih je v teku svoje dolge bojne poti delovala in se zadrževala. Bila je v pravem smislu tudi kadrovska, ker so številni kadri iz te brigade odhajali na dolžnosti v druge slovenske brigade.

Nauki iz naše osvobodilne vojne so dragoceni tudi za današnje napore, ki jih vlagamo v krepitev oboroženih sil in obrambne sposobnosti naše samoupravne socialistične skupnosti.

Enota vsako leto zelo slovesno proslavlja brigadno obletnico. Vsakokrat prirede športna tekmovanja, kulturne programe in se skupaj z ostalo mladino udeležujejo pohodov po poteh XIV. divizije. Na predvečer obletnice izdajajo in berejo ukaze o pohvalah in nagradah, nagradnih dopustih, o podelitvi znaka primerne vojak. Takrat se vojaki fotografirajo ob brigadni zastavi in s preživeli borci. Letos bodo podeljevali tudi knjigo avtorja podpolkovnika Lea Korelca »Tomšičevci«. Z odborom brigade se je komanda enote dogovorila, da bo letos osrednja proslava v počastitev 40-letnice ustanovitve brigade 16. julija v Titovem Velenju. Vojaki bodo pred tem obiskali Gražozno jamo, kraj smrti Toneta Tomšiča, muzej revolucije in nekdanje morišče na Sv. Urhu, vsakokrat pa bo tudi ura zgodovine.

Pred koncem obiska smo poveljnika Jova Uzelca povprašali še, kako se počuti na položaju komandanta tako proslavljene enote.

»Poleg rednih dolžnosti in obveznosti na tem položaju je zame obveznost povezovanja in prenašanja tradicij te slavne brigade posebno velika čast, zagotovo pa je čast tudi za vsakega vojaka, da služi vojaški rok v tej enoti. Zame je tudi vsako srečanje z nekdanjimi komandanti in političnimi komisarji v čast in ponos, da lahko izmenjam izkušnje, ki so še kako koristne tudi sedaj v mirnem času. Način vodenja in taktike boja človek lahko mnogo lažje spozna v osebnem razgovoru kot iz spominskih knjig. Zavedam se, da so moje obveznosti na tem položaju toliko večje, ker sem poveljnik proslavljene brigade. Njen sloves bomo starešine in vojaki najbolj opravičili s krepitvijo bojne pripravljenosti, moralno-politično enotnostjo in z nenehnim vojno strokovnim izpopolnjevanjem.«

Njegove odlične besede so izvele v jamstvo, da bodo svečla izročila prve slovenske brigade prenašali tudi naprej — z generacije na generacijo.

Ivo Osolnik